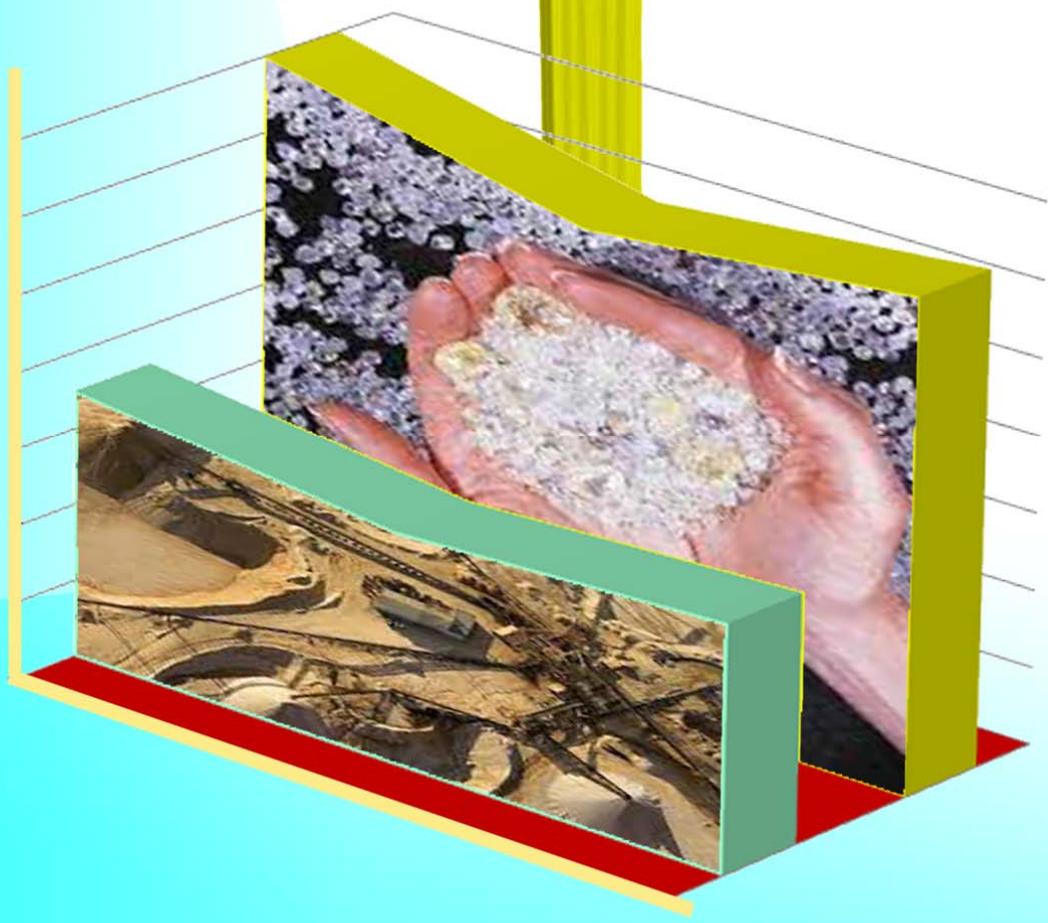

فصل ٦

معدن

مقدمه

آمارگیری از فعالیت‌های مربوط به معادن کشور و انتشار مستمر نتایج آن، از سال ۱۳۳۳ توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت وقت آغاز شد. این آمارها، هر سال همزمان با انتشار "آمار فعالیت‌های صنعتی"، در ضمیمه نشریه مذکور به چاپ می‌رسید و لی از سال ۱۳۳۹، آمارهای مربوط در نشریه‌ای مستقل تحت عنوان "آمار فعالیت‌های معدنی ایران" منتشر شد.

اولین سرشماری از معادن کشور در آذرماه سال ۱۳۴۲ توسط وزارت اقتصاد اجرا شد و از سال ۱۳۴۲ تا سال ۱۳۵۳، دفتر آمار وزارت اقتصاد با استفاده از آمارهای دفاتر معادن نقاط مختلف کشور، هر سال آماری از فعالیت‌های معادن جمع‌آوری و منتشر می‌کرد.

در سال ۱۳۵۳، دومین سرشماری از معادن کشور با همکاری مرکز آمار ایران و وزارت صنعت، معدن و تجارت اجرا شد.

از سال ۱۳۵۳ تا سال ۱۳۵۷، مرکز آمار ایران به طور سالانه بخشی از معادن کشور را به عنوان معادن منتخب مورد آمارگیری قرار داد. از سال ۱۳۵۷ تا سال ۱۳۶۳، به دلیل عدم اجرای طرح‌های آماری و نیز فراهم نبودن آمارهای ثبتی جامع، این بخش از فعالیت‌های اقتصادی دچار خلاً آماری شد.

در سال‌های ۱۳۶۴ و ۱۳۶۵، مرکز آمار ایران به آمارگیری از معادن تحت پوشش بخش عمومی اقدام کرد و در سال ۱۳۶۶، سومین سرشماری از معادن کشور را به مرحله اجرا درآورد.

از سال ۱۳۶۷ تا سال ۱۳۹۶ به استثنای سال‌های ۱۳۷۰ و ۱۳۸۴ آمارگیری از معادن کشور به طور سالانه انجام شده است.

آمار و اطلاعات مندرج در این فصل، از نتایج آمارگیری‌ها و سرشماری‌های مذکور و همچنین آمارهای ارائه شده توسط اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی حاصل شده است که شامل مشخصات و عملکردهای اقتصادی معادن و مشخصات عمومی شرکت‌های تعاونی معدنی می‌باشد.

لازم به ذکر است روش تولید آمار و اطلاعات ارائه شده توسط اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی به صورت ثبتی است.

در مورد آمارهای ارائه شده، توضیحات زیر ضروری است:

- ۱- در آمارگیری از معادن فعال کشور، اطلاعات مربوط به نفت و گاز، مواد رادیواکتیو و خاکرس جمع‌آوری نشده است و به دلیل اهمیت خاص نفت و گاز، اطلاعات آماری مربوط به این فعالیتها در فصل ۷ (نفت و گاز) به‌طور مجزا ارائه می‌شود.
- ۲- در طرح آمارگیری از معادن در حال بهره‌برداری کشور، معادن شن و ماسه به روش نمونه‌گیری و سایر معادن به صورت سرشماری، مورد آمارگیری قرار می‌گیرند.
- ۳- در این فصل برای طبقه‌بندی فعالیتهای بخش معدن از طبقه‌بندی بین‌المللی فعالیتهای اقتصادی (I.S.I.C)، ویرایش چهارم، با اعمال تغییراتی در آن استفاده شده است.

تعاریف و مفاهیم به کار رفته در این فصل به شرح زیر است:

معدن: به محدوده‌ای اطلاق می‌شود که شامل ذخیره معدنی است.

کانه‌آرایی: به تمامی عملیات فیزیکی و شیمیایی که به منظور جدا کردن قسمتی از مواد باطله از کانه و یا تفکیک کانه‌ها از یکدیگر انجام می‌شود.

معدن در حال بهره‌بردازی: معدنی که در آن مجموعه‌ای از عملیات، به منظور استخراج، کانه‌آرایی و به دست آوردن مواد معدنی قابل فروش انجام می‌شود.

مدیریت خصوصی: مدیریتی است که توسط افراد یا مؤسسات خصوصی اعمال می‌شود.

مدیریت عمومی: مدیریتی است که توسط وزارت‌خانه‌ها، سازمان‌های دولتی، نهادهای انقلاب اسلامی، بانک‌ها، شهرداری‌ها و سایر مؤسسات بخش عمومی اعمال می‌شود.

شاغلان: تمامی افرادی هستند که در داخل یا خارج معدن به صورت تمام وقت یا پاره وقت برای معدن کار می‌کنند. شاغلان از نظر وظیفه‌ای که به عهده دارند به دو گروه شاغلان خط تولید (ماهر و ساده) و سایر شاغلان (اداری، مالی و خدماتی) تفکیک می‌شوند.

شاغلان ماهر خط تولید: کارکنای هستند که به اعتبار دانش فنی و تجربه‌ای که کسب کرده‌اند، توانایی انجام یک قسمت از کار فنی خط تولید را داشته باشند، مانند مهندسان، تکنیسین‌های فنی، استادکاران، سرکارگران، کارگران ماهر، تعمیرکاران و رانندگان.

شاغلان ساده خط تولید: کارکنای هستند که شغل مورد تصدی آنان در خط تولید نیاز به تعلیم و کسب مهارت ندارد، مانند: کارگران ساده، باربران و بارگیران.

سایر شاغلان (اداری، مالی و خدماتی): کارکنای هستند که به امور دفتری، اداری، مالی و خدماتی معدن و یا دفتر مرکزی، اشتغال داشته و به طور مستقیم در امر استخراج و تولید دخالت ندارند. در ارائه آمار شاغلان، توضیح این نکته ضروری است که در محاسبه از روش "متوسط تعداد شاغلان در سال" استفاده شده است.

جبیران خدمات مزد و حقوق بگیران: رجوع کنید به تعاریف و مفاهیم "فصل ۵-کشاورزی، جنگلداری و شیلات".

تولیدات مواد معدنی: مجموع مواد معدنی حاصل از یک رشته فعالیت استخراج است که به اشکال گوناگون قابل عرضه به بازار می‌باشد. شایان ذکر است که در بعضی از رشته فعالیت‌ها یا معدن، مواد معدنی به همان صورتی که از کانسار استخراج می‌شود، عرضه می‌گردد در صورتی که در بعضی دیگر از رشته فعالیت‌ها یا معدن، مواد استخراج شده پس از انجام عملیات فیزیکی یا شیمیایی لازم به منظور جدا کردن قسمتی از مواد باطله، تفکیک کانه‌ها و یا افزایش عیار ماده خام، به بازار عرضه می‌شود. ضمناً در یک رشته فعالیت، ممکن است چند ماده معدنی به دست آید، مثلاً در رشته فعالیت استخراج سنگ مس، مواد معدنی سنگ مس، کنسانتره مس و کنسانتره مولیبدن از تولیدات رشته فعالیت مذکور به حساب می‌آیند.

/رزش تولیدات معدن: عبارت است از مجموع ارزش مواد معدنی استخراج شده، مواد معدنی فراوری شده در محل معدن و ضایعات قابل فروش مواد معدنی بر اساس قیمت فروش در محل معدن.

سرمایه‌گذاری (ارزش تغییرات اموال سرمایه‌ای): رجوع کنید به تعاریف و مفاهیم "فصل ۵- کشاورزی، جنگلداری و شیلات".

ارزش افزوده: ارزش اضافی ایجاد شده در جریان تولید است.

ارزش دریافتی‌ها (ستاندها): ارزش دریافتی معدن، عبارت از ارزش دریافتی بابت خدمات تولیدی و خدمات غیرتولیدی است.

ارزش پرداختی‌ها (داده‌ها): ارزش پرداختی معدن، عبارت از ارزش پرداختی بابت خدمات است.

شرکت تعاونی: رجوع کنید به تعاریف و مفاهیم "فصل ۵- کشاورزی، جنگلداری و شیلات".

شرکت تعاونی معدنی: نوعی شرکت تعاونی است که در زمینه استخراج، بهره‌برداری و فروش مواد استخراج شده از معادن فعالیت دارد.

گزیده اطلاعات

بر اساس نتایج طرح آمارگیری از معادن فعال در سال ۱۳۹۶، تعداد ۶۹ معدن در حال بهره‌برداری وجود داشته که ۶۹/۶ درصد معادن دارای مدیریت خصوصی بوده‌اند. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد، در مجموع ۴۰۰ نفر در این معادن به کار اشتغال داشته‌اند که تعداد شاغلان نسبت به سال ۱۳۹۵ ۳۱ درصد کاهش داشته است.

شایان ذکر است معادن استخراج شن و ماسه با ۵۲/۲ درصد و استخراج سنگ لشه با ۲۰/۳ درصد بیشترین سهم از تعداد معادن را در این سال داشته‌اند و ۱۰۰ درصد از استخراج‌ها به روش روباز بوده است.

در سال ۱۳۹۶، ارزش تولید مواد معدنی معادن در حال بهره‌برداری، بیش از ۵۸۰ میلیارد ریال بوده است. معادن شن و ماسه با ۶۸/۳ درصد و بعد از آن معادن سنگ آهک با ۲۰ درصد بیشترین سهم ارزش تولید را به خود اختصاص داده‌اند.

ارزش افزوده حاصل از فعالیت‌های معادن در سال ۱۳۹۶، بیش از ۴۱۵ میلیارد ریال بوده که معادن استخراج شن و ماسه با ۵۸ درصد بیشترین و معادن استخراج سولفات استرونسیوم و بر با ۱۱ درصد کمترین میزان ارزش افزوده را داشته‌اند.

در سال ۱۳۹۶، میزان ارزش سرمایه‌گذاری معادن در حال بهره‌برداری، حدود ۶۱/۵ میلیارد ریال بوده که معادن استخراج شن و ماسه با ۹۳ درصد بیشترین سهم را دارا می‌باشد.

لازم به ذکر است که ۹۶/۲ درصد از سرمایه‌گذاری معادن در زمینه ماشین‌آلات، ابزار و وسائل کار بادوام و تجهیزات اداری بوده که بیشترین سهم سرمایه‌گذاری را به خود اختصاص داده است.

در سال ۱۳۹۷، تعداد ۶ شرکت تعاونی معدنی با سرمایه‌ای بیش از ۸/۵ میلیارد ریال در استان فعال بوده‌اند.

۱-۶-مشخصات عمومی معادن در حال بهره‌برداری بر حسب فعالیت (میلیون ریال)

جبران خدمات مزد و حقوق بکاربران	تعداد شاغلان	تعداد معادن			سال و فعالیت	
		نحوه مدیریت		جمع		
		دولتی	خصوصی			
۳۶۹۸	۳۷۴	۵	۵۹	۶۴	۱۳۸۰	
۲۳۰۸	۱۴۴	۳	۳۲	۳۵	۱۳۸۵	
۴۷۲۰۰	۷۳۱	۵۵	۶۳	۱۱۸	۱۳۹۰	
۶۶۷۵۹	۷۹۷	۱۲	۶۷	۷۸	۱۳۹۲	
۹۲۸۳۷	۶۴۴	۶	۶۶	۷۲	۱۳۹۳	
۱۳۹۹۲۲	۶۴۷	۸	۷۲	۸۰	۱۳۹۴	
۶۱۲۸۱۰	۵۸۰	۰	۷۵	۷۵	۱۳۹۵	
۷۹۰۵۶	۴۰۰	۲۱	۴۱	۷۹	۱۳۹۶	
۸۸۴	۴	۰	۱	۱	استخراج بوکسیت	
۵۰۲۸۹	۲۴۳	۱۸	۱۸	۳۶	استخراج شن و ماسه	
۰	۰	۰	۰	۰	استخراج سنگ‌های تزئینی	
۱۲۱۳۴	۷۵	۰	۱۴	۱۴	استخراج سنگ لشه	
۱۰۹۱۰	۵۰	۲	۱۰	۱۲	استخراج سنگ آهک	
۲۵۷۲	۱۴	۱	۲	۳	استخراج سنگ گچ	
۰	۰	۰	۰	۰	استخراج کائولن و خاک نسوز	
۲۲۶۷	۱۴	۰	۳	۳	استخراج سولفات استرونیسیوم و بر	
۰	۰	۰	۰	۰	استخراج نمک	

مأخذ- مرکز آمار ایران. (ر.م).

- مرکز آمار ایران. دفتر صنعت، معدن و زیربنایی.

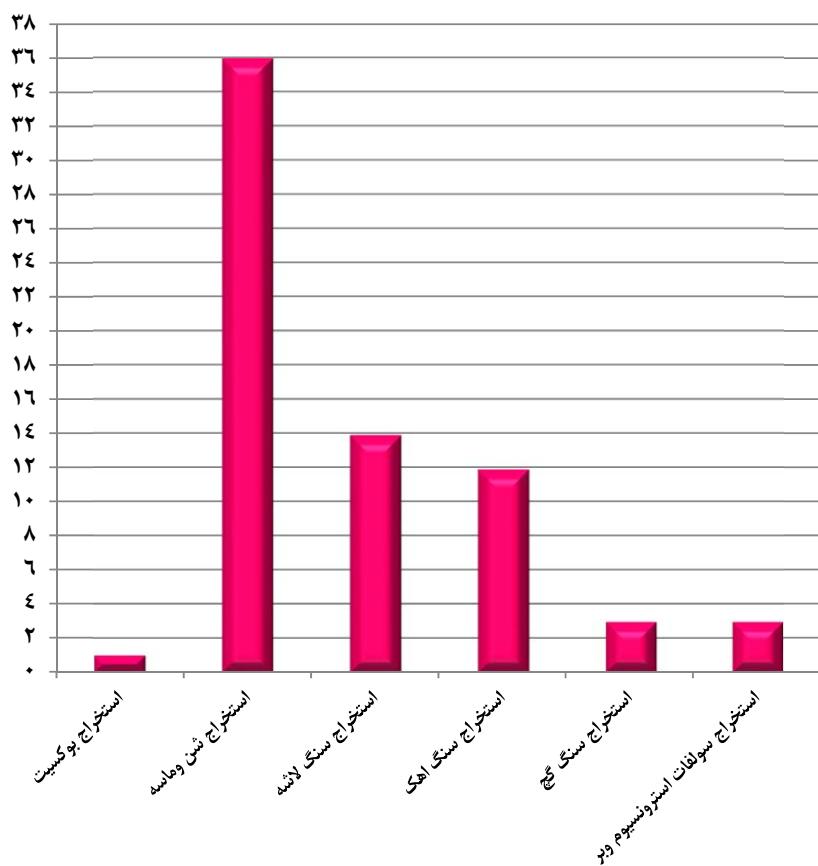
۶-۲-تعداد معادن در حال بهره‌برداری بر حسب فعالیت و نوع استخراج

استخراج رویاز و زیرزمینی	استخراج زیرزمینی	استخراج رویاز	جمع	سال و فعالیت
...	۶۴	۱۳۸۰
...	۳۵	۱۳۸۵
.	.	۱۱۸	۱۱۸	۱۳۹۰
۱	.	۷۷	۷۸	۱۳۹۲
۱	.	۷۱	۷۲	۱۳۹۳
.	.	۸۰	۸۰	۱۳۹۴
.	.	۷۵	۷۵	۱۳۹۵
.	.	۷۹	۷۹	۱۳۹۶
.	.	۱	۱	استخراج بوکسیت...
.	.	۳۶	۳۶	استخراج شن و ماسه
.	.	.	.	استخراج سنگ‌های تزئینی
.	.	۱۴	۱۴	استخراج سنگ لاشه
.	.	۱۲	۱۲	استخراج سنگ آهک
.	.	۳	۳	استخراج سنگ گچ
.	.	.	.	استخراج کائولن و خاک نسوز
.	.	۳	۳	استخراج سولفات استرونیم و بر
.	.	.	.	استخراج نمک

مأخذ- مرکز آمار ایران. (ر.م).

- مرکز آمار ایران، دفتر صنعت، معدن و زیربنایی.

۱-۶- تعداد معادن در حال بهره‌برداری بر حسب فعالیت: ۱۳۹۶

مبنا: جدول ۶-۲

۳-۶-تعداد شاغلان معادن در حال بهره‌برداری بر حسب فعالیت

سایر کارکنان (اداری، مالی و خدماتی)	کارکنان خط تولید		جمع	سال و فعالیت
	ساده	ماهر		
۸۳	۱۷۱	۱۲۰	۳۷۴	۱۳۸۰
۲۳	۵۰	۷۱	۱۴۴	۱۳۸۵
۶۹	۲۶۴	۳۹۸	۷۳۱	۱۳۹۰
۱۷۳	۱۲۲	۴۱۴	۷۰۹	۱۳۹۲
۱۵۳	۱۲۵	۳۶۶	۶۴۴	۱۳۹۳
۱۷۱	۹۳	۳۸۳	۶۴۷	۱۳۹۴
۱۳۲	۱۱۳	۳۳۵	۵۸۰	۱۳۹۵
۸۳	۸۳	۳۳۶	۴۰۰	۱۳۹۶
۱	۰	۳	۴	استخراج بوکسیت...
۵۴	۴۵	۱۴۴	۲۴۳	استخراج شن و ماسه
۰	۰	۰	۰	استخراج سنگ‌های تزئینی
۸	۲۲	۴۵	۷۵	استخراج سنگ لشه
۱۴	۶	۳۰	۵۰	استخراج سنگ آهک
۲	۳	۹	۱۴	استخراج سنگ گچ
۰	۰	۰	۰	استخراج کانولن و خاک نسوز
۳	۶	۵	۱۴	استخراج سولفات استرونیم و بر
۰	۰	۰	۰	استخراج نمک

مأخذ- مرکز آمار ایران، (ر.م).

- مرکز آمار ایران، دفتر صنعت، معدن و زیربنایی.

۴- مقدار و ارزش تولیدات مواد معدنی معادن در حال بهره‌برداری بر حسب فعالیت
 (هزارتن- میلیون ریال)

فعالیت	مقدار				
	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲
جمع	۵۳۰۵	۸۱۰۰	۷۹۹۱	۴۲۸۱	۴۴۵۷
استخراج بوکسیت	۶	۷	۸	۸	۵
استخراج شن و ماسه	۳۶۴۵	۶۰۴۰	۵۷۰۴	۳۱۰۲	۳۴۳۷
استخراج سنگ‌های تزئینی	۰	۵	۲۰	۰	۰
استخراج سنگ لاشه	۱۲۰	۱۱۹	۱۴۹	۱۵۵	۱۹۹
استخراج سنگ آهک	۱۲۸۹	۲۵۸۵	۲۰۴۰	۹۶۵	۷۶۶
استخراج سنگ گچ	۳۴	۳۳	۵۴	۳۵	۴۵
استخراج کائولن و خاک نسوز	۰	۷	۶	۶	۰
استخراج سولفات استرونیسیوم و بر	۱۱	۴	۸	۵	۳
استخراج زرنيخ، فسفات و يد	۰	۰	۰	۵	۰
استخراج نمک	۰	۲	۲	۰	۲

۴-۶- مقدار و ارزش تولیدات مواد معدنی معادن در حال بهره‌برداری بر حسب فعالیت (دبالت)
 (هزارتن- میلیون ریال)

ارزش					فعالیت
۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	
۵۱۰۱۳۳	۷۳۷۵۹۶	۷۲۱۴۴۴	۳۴۲۰۷۳	۲۶۶۳۸۱	جمع.....
۴۹۳۰	۵۱۰۰	۴۸۰۰	۴۴۰۸	۲۶۰۰	استخراج بوکسیت.....
۳۹۶۴۵۰	۴۸۹۲۲۶	۴۷۱۶۶۴	۱۹۵۵۰۶	۱۶۱۲۶۴	استخراج شن و ماسه.....
۰	۵۴۰۰	۹۶۶۸	۰	۰	استخراج سنگ‌های تزئینی.....
۴۸۲۷۱	۴۲۲۰۴	۶۷۸۰۲	۵۹۳۲۶	۴۴۲۶۸	استخراج سنگ لاشه.....
۱۱۵۸۲۰	۱۷۱۰۶۵	۱۴۷۳۲۵	۶۶۶۰۰	۴۳۹۲۴	استخراج سنگ آهک.....
۹۶۷۰	۷۱۵۲	۱۰۶۳۵	۸۰۷۸	۱۲۴۳۰	استخراج سنگ گچ.....
۰	۴۲۲۵	۲۹۱۰	۲۵۲۰	۰	استخراج کائولن و خاک نسوز.....
۴۹۹۲	۱۲۲۲۴	۵۷۰۰	۲۸۸۰	۱۳۳۵	استخراج سولفات استرونسیوم و بر.....
۰	۰	۰	۲۰۰۰	۰	استخراج زرنيخ، فسفات و يد.....
۰	۱۰۰۰	۹۴۰	۰	۵۶۰	استخراج نمک.....

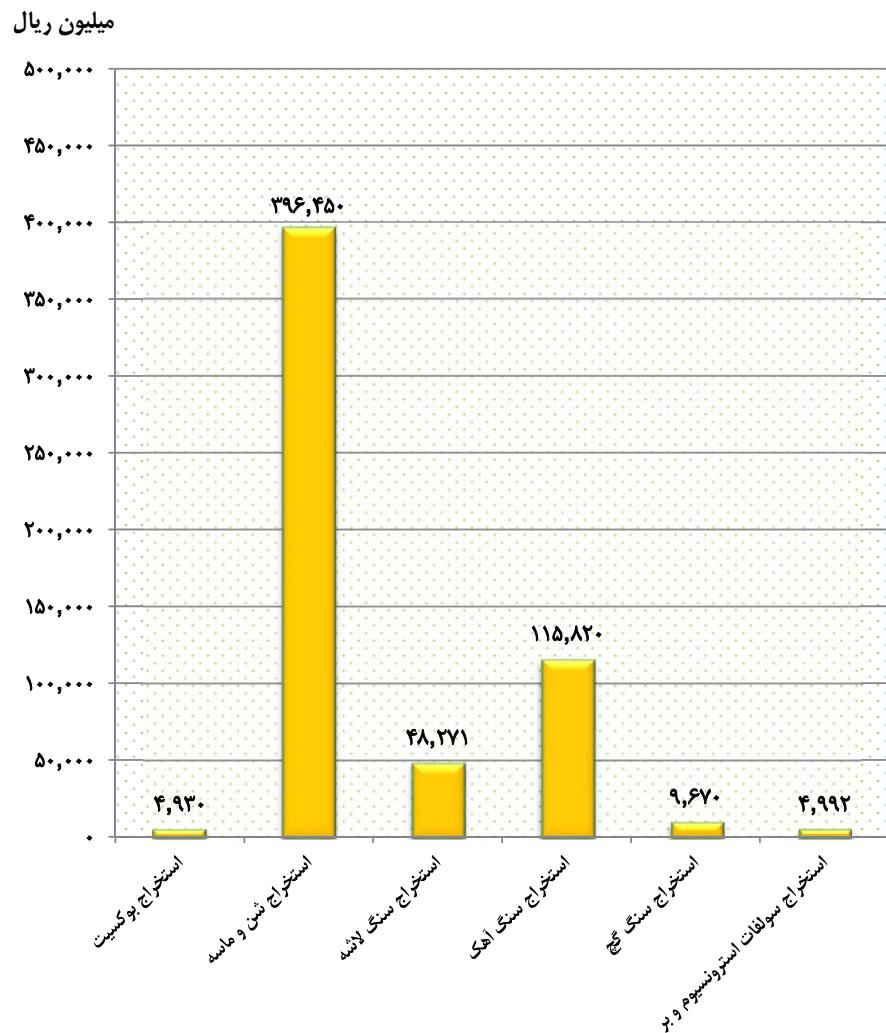
مأخذ- مرکز آمار ایران. (رم).
 - مرکز آمار ایران. دفتر صنعت، معدن و زیربنایی.

۵-۶- ارزش افزوده و ارزش پرداختی‌ها و دریافتی‌های معادن در حال بهره‌برداری بر حسب فعالیت:
 (میلیون ریال) ۱۳۹۶

دریافتی‌ها (ستاندها)	پرداختی‌ها (داده‌ها)	ارزش افزوده	فعالیت
۵۹۷۱۳۵	۱۱۱۷۴۶	۴۱۵۳۱۹	جمع.....
۴۹۸۴	۵۵۰	۴۴۳۴	استخراج بوکسیت...
۳۹۹۲۶۹	۱۵۸۵۴۴	۲۴۰۷۲۵	استخراج شن و ماسه.....
۰	۰	۰	استخراج سنگ‌های تزئینی.....
۶۱۳۱۰	۷۱۰۰	۵۴۲۱۰	استخراج سنگ لشه.....
۱۱۶۳۲۰	۱۱۸۳۴	۱۰۴۴۸۶	استخراج سنگ آهک.....
۱۰۱۸۳	۳۰۱۲	۷۱۷۰	استخراج سنگ گچ.....
۰	۰	۰	استخراج کائولن و خاک نسوز.....
۵۰۷۰	۷۰۶	۴۳۶۴	استخراج سولفات استرونیسیوم و بر.....
۰	۰	۰	استخراج نمک.....

مأخذ- مرکز آمار ایران. (ر.م).
 - مرکز آمار ایران، دفتر صنعت، معدن و زیربنایی.

۶-۲- ارزش تولید مواد معدنی معادن در حال بهره‌برداری: ۱۳۹۶

مبنای: جدول ۶-۴

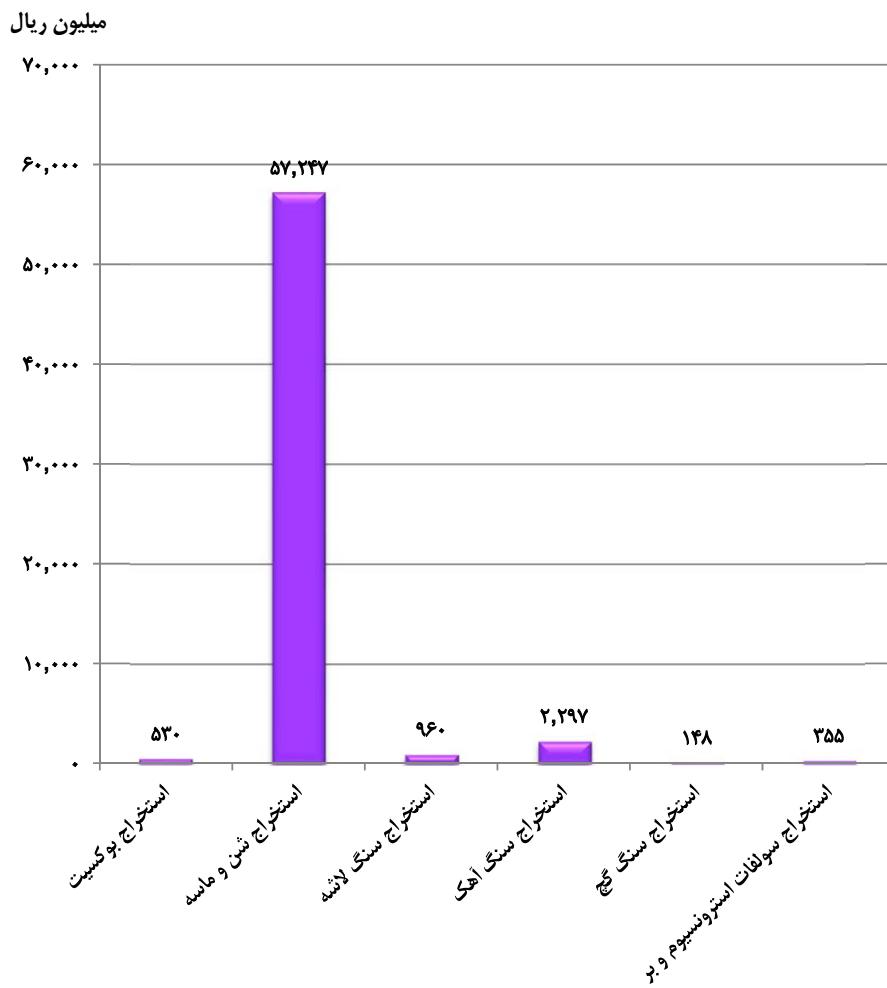
۶- سرمایه‌گذاری (ارزش تغییرات اموال سرمایه‌ای) معادن در حال بهره‌برداری بر حسب فعالیت و نوع اموال سرمایه‌ای : ۱۳۹۶ (میلیون ریال)

فعالیت	کل سرمایه‌گذاری	تجهیزات اداری	وسایل کار بادوام و ماسه	ماشین‌آلات، ابزار و وسایل نقلیه	ساختمان و تأسیسات بدون زمین
کل معادن.....	۶۱۵۳۷	۵۹۱۸۵	۲۳۵۲	۱۴۰	۱۳۱۳
استخراج یوکسیت.....	۵۳۰	۳۹۰	۱۴۰	.	.
استخراج شن و ماسه.....	۵۷۲۴۷	۵۵۹۳۵	۱۳۱۳	.	.
استخراج سنگ‌های ترئینی.....
استخراج سنگ لاشه.....	۹۶۰	۵۶۱	۳۹۹	.	.
استخراج سنگ آهک.....	۲۲۹۷	۱۸۴۱	۴۵۶	.	.
استخراج سنگ گچ.....	۱۴۸	۱۱۳	۳۶	.	.
استخراج کاٹون و خاک نسوز.....
استخراج سولفات استرونیسیوم و بر.....	۳۵۵	۳۴۶	۹	.	.
استخراج نمک.....

فعالیت	راه اختصاصی	توسعه و اکتشاف	نرم‌افزارهای رایانه‌ای	سایر
کل معادن.....	♦	♦	♦	♦
استخراج یوکسیت.....
استخراج شن و ماسه.....
استخراج سنگ‌های ترئینی.....
استخراج سنگ لاشه.....
استخراج سنگ آهک.....
استخراج سنگ گچ.....
استخراج کاٹون و خاک نسوز.....
استخراج سولفات استرونیسیوم و بر.....
استخراج نمک.....

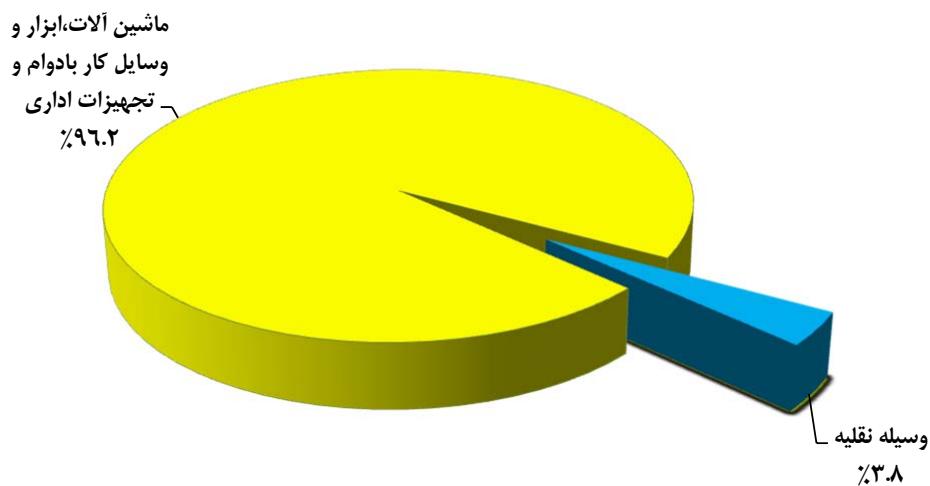
مأخذ- مرکز آمار ایران، دفتر صنعت، معادن و زیربنایی.

۶-۳-سرمایه‌گذاری معادن در حال بهره‌برداری بر حسب فعالیت: ۱۳۹۶

منابع: جدول ۶

۴-۶- سهم انواع اموال سرمایه‌ای در سرمایه‌گذاری معادن
در حال بهره‌برداری: ۱۳۹۶

مبنای: جدول ۶-۶

۶-معدن

۲۶۷

۶-۷-مشخصات عمومی شرکت‌های تعاونی معدنی در پایان سال

(میلیون ریال)				سال و شهرستان
سرمایه	شاغلان	عضو	تعداد	
۸۶۹	۳۸۷	۱۹۹	۲۴	۱۳۸۰
۱۰۸۱	۴۱۳	۲۲۳	۲۸	۱۳۸۵
۸۹۰	۱۶۹	۱۷۷	۲۰	۱۳۹۰
۷۶۸	۱۲۹	۱۳۶	۱۶	۱۳۹۳
۵۵۶	۹۴	۹۶	۱۱	^(۱) ۱۳۹۴
۳۴۹	۴۳	۴۲	۵	^(۱) ۱۳۹۵
۲۸۱۱	۴۳	۴۲	۵	^(۱) ۱۳۹۶
۱۰۰۴	۵۰	۴۹	۷	۱۳۹۷
۲۰۰۵	۷	۷	۱	بویراحمد
۶۵۱۰	۱۴	۱۴	۲	کهگیلویه
۲۱	۱۷	۱۶	۲	گچساران
۱۸	۱۲	۱۲	۱	دنا
•	•	•	•	بهمنی
•	•	•	•	باشت
•	•	•	•	چرام
•	•	•	•	لنده

(۱) اطلاعات توسط دستگاه اجرایی، مورد تجدیدنظر قرار گرفته است.

مأخذ- اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان کهگیلویه و بویراحمد.

